

XUKAKO ADITZ JOSKERA LUZAIDEN MINTZAIRAN

Jose Maria SATRUSTEGI

Denbora txarra zen Ibañetan lehenbiziko aldiz Luzaidera abiatu nintzelarik. Gauez iritsi ginen 1955.ko urrian. Polizietara heltze hura, herrira sartzean, berri zen niretzat eta arrotz senditzen nintzen toki hartan. Bertako hizkuntza nuen, hala ere, oztoporik haundiena. Ex nien fitxik ulertzen, eta erdaraz egin behar izan zidaten. Gogotik itzuliko nintzen etxera, urzoen atzetik joanez; baina, han egoteko bialtzen ninduten.

Luzaide hitza ez nuen inoiz entzuna; erderaz Valcarlos zela ikasi nuen. Uren ixurketaz Iparraldekoa, Baionara doaz Ondarrola errekaok. Ohitura eta festa giroan, garaztarrak, Donibane Garazira jotzen du jendeak astelehenean. Hizkuntzaz berriz *manexak*.

Niri *-zuka* egiten zidaten denek, eta laster jabetu nintzen joskera honetaz; beren artean berriz *-xuka* ari ziren beti, eta abiada bizian. Nik ezin nien, gero eta gero ere, ezer asko ulertu. Niri ere horrela mintzatzeko esaten banien, «ez da polit erantzuten zidaten; mintzaira arrunta da hori, *bubame kutsua badu.*» Hori dela-ta, ez nuen behar bezala ikasi ahal izan, nahiz bederlatzi urtez egon Luzaiden. Lagunek heuren artean *-ika* eta *-noka* hitzegtiren dute.

Handik atera nintzelarik, 1964.ean, Urdiainera etortzeko, han nuen ostatuko etxeoandereak ere nirekin etortzeko deliberoa hartu zuen, eta biok aldatu ginen Burundara. Azkue zenaren laguntzaile izan zen gazte zelararik, Luzaideko baserri eta mendi zokoetan. Zenbait liburu izenpetu zizkion Euskaltzain buruak. Neuk dutan batean, honela esaten dio: «a la joven María Dolores Echeberria, de Valcarlos. Su discípulo, El Autor.»

Aita Donostiari ere lagundu zion Luzaideko azterketa lanetan, eta Manezaundik bere etxean zuen ostatu. Haren esku izkribu eta beste zenbait puska berak erre zituen gerla denborako egoerak beharturik.

María Dolores Echeberriak eskutitz asko hartu eta idatzi du Urdianen den denboran. Gehienak gaztelaniaz eta frantsesez; baina euskaraz ere bai. Luzaidetik, esate baterako, 345 gutun baditu bertako hizkuntzan altxatuak

eta, *-xuka* herrikoi garbian, trebetasunez idatziak. Gutun hauei esker ikasi dut nik joskera honen berri.

Gehienik agertzen diren izenak hauek dira : Anastasia Barzelona, 85 urte, *Bidart* baserriko etxeokanderea (129 gutun). Graziana Lapeire, *Borderre*, *Ondarralakoa*, 75 urte (74 gutun). Nizeta Paris, aurrekoaren alaba, (55). Maria Luisa Auzqui, *Madaritz* baserrikoa (44), 1971.eko uda partean hila.

Azken aipatutako idazle honen hiru eskutitz aukeratu ditut agerpena egiteko. Erraztasun haundiarekin idazten du eta bertako euskara oso ongi daki. Urdiainen duen adiskideari beti *-xuka* zuzentzen zitzaion eta hiztegi aldetik ere merezi luke azterketa on bat geroago egitea.

Hona hemen, nik jasoak ditudan idazkietan berak egindako lehenbizikoak:

«Valcarlos 7.10.64

M. D. maitia : Pensatzen dichit ingoitic arrunt berantetsia chirela chure letrain errepostia, bana espres egon nuchu, bainaquin bachinila Luzaidetic berri frango. Beraz, aniz placer in ziachun chure letrac eta bain fite. Content nuchu boin unsa baitezizte, eta chu ere seur hemen bano tranquilo izain chira, eta bestalde holaco laun baten onduan.

Guc hemen betico bizi bera dichin; hari guituchu beti lan bersutan, orai ilar biltzen, biziqui dembora ederrac tichin, ya ttipitiac tichiu. Bauchu anitz ilar, holaco urte idorra izaiteco. Lusarrare arras buna, eta artuaque yuanden urtian bano hobiac, gure Yinco hunari esquerrac eman behar.

Izan nuchu Felipaiquin Ferranenian bi egunez matalazen iten; unsa aipatia chitu. Igandian hemen guinichin C.bere emaztiaiakin, eta aita amequin. Gure yaun Ertorrac despeitu guitichi; bazuala etzuala, azquenian corropilua trencatu duchu...orai biac berriac izain tuchu; duaique berdin balio baitu, orai arrosarioa beti españolez Elizan, bana echian Escuanaz iten baitu, gaurre gure Franchicbac hala in baitu.

Erraiten dachu zer dion Goyenechiac zerratuic; nic seuric pasatzian beti soñoat iten diacochut. Borta hetsia duchu bana leioac ardura idequiac tuchu.

Beraz gaicho M. D.hamarrac eta erdia baduchu eta lo itea yuan nahia nuchu. Bihar Inesen ttanttain urte buria yuan behar to dichit, hartaco hari nuchu niaurec letrain sartzeco; 10-eco nahi niquechi bor izan dain.

Gure iloba A-ac baichi muticoñoat; puchcat tiran izan, bana orai biziqui polliqui.

Arren finitzen dichit huntan. Miliunca gorainziac hemain dazcochu D.J.M-ri. Aniz oroitzen guiela. Eta chu besarcatzan chitut biotzez guelditzen nizalaric chure adichquide fidel neuve bizi guzico. Maria Luisa Auzqui.

Urte horietako zombait idazki ez genituen, noski, begiratu. Bakar batzu besterik ez ditugu aurkitzen. 1966.ean, bi urteren buruan egindako beste gutun bat emango dugu orain bere idazkeraz jabetzen joateko. Egunoroko bizitza eta artzainaren borroka berezia adierazten ditu. Etnografia gaia ere bada, beraz :

Luzaiden marchuain 4an, 1966

Gure adichquide maite M.D.: Horra bi ilaite bi egunengatic chure letra izanic. Nola pasatzen (den) denbora bestenaz! Beti oroitzen eta beti guibeleat. Gaicho M.D. mebechi chinin lebeno errepostia, bana holacua bainiz ni!

Baziaquichut unsa ziztela batzuc eta bestec erranic. Gu ere, oro unsa guituchu Yinco hunari esquer.

Felicitazioniac emaiten baituchu rebañuaz, icus bachineza gure M., beti ottoin ondotic, hura nora eta hau hara! Eta bera yuaiten duchu Andicoberrico bordan sartzea, eta ateatzea. Seur unsa baliatzen duchu! Nahio dichi sucaldia chabutu bano ba, nahiz hurare iten din. Ez dichi gaichua maleziaic. Eta Erramune pentsatzen abal duchu content dela, orai bere hogoi urtequin. Yakaiten abal duchu horiengatic direla denac. Guc orai gua(u) rendaco en guiniquichi holako tracasa beharric, nahiz chimune hola gustatzen den. Izigarri unsa duchu. Ez dichi berehala deliberatu, badaquichu, sos haundia eman behar delacoz; bana nic beti erraiten niacochun azindac beti eta gueyo balio dila. Berdin hola denac erosiz, mila bedera libera pagatu baititu, arras ez, echola barne : 84 ardi eta echola, 84 mila pezeta. Abanchu erdia pabatia dichiu, eta bestiaz ez guichi prisatzen, intresa pabatu eta, Bana Yincuc nahi badu, behar guiniquichi urte hunen undarreo pabatu. Behi bat saldu dichiu, 25 mila pezeta in dichiu eta ebeco ttipienaiquin. Ardi zembaste saldu dichiu, ya balenetaic, zabarrac nahi izan baguintu saldu hautac bira mila pezeta emaiten ziacochuten; bana ez, hobenac echian.

Horra M.D. gure tratuco berriac chebequi. Orai achuri saltzen hasico guituchu; ohono ez dichiu bate quenduic. 45 pezeta kilua hari duchu hemen. Ondoco egunetan yaquinen tuzie berriac chebequi.»

Hamabi orrialde baditu eskutitz honec, eta horietatic hiru hartu ditut nik hemen; gai bati dagozkionak, alegia. Berri guziak eman ondoan, azken lerroetan honela dio :

«Nique pasatu nichin chure letrain leitzen lana zieque bauzie bulta batendaco; eta ohono comprenitzen batuzie! Bana asqui tuzie ene butzac arranyatzia.»

Hirugarren eskutitza hil aintzineko hilabetean idatzi zuen, bere heritasun haundiaren berri ematen. Ebakuntza bat egina zuen ordurako, eta bularra

kendua. Neke guzien artetik, hara nola agertzen dituen bere gaitz eta gora beheak :

«Valcarlos 4 junio 1971

M.D.maitia : Hasten nuchu bi lerroin iten ene berrien emaiteco eta dembora berian chure bi letren errepostien iteco. Gaicho M.D., ni berrize maltso niochu; hartzen dichit pasaldi bat huna, bana conforme nuchu Yinco hunac hola nahi baitu, eta aitzinare harec nahi dina izan dailela.

Numbait osaileco edo Marchuain lebeneco hotz haundi hesan, senditu nichin operacione lecutic gauza droleat papoco bezurra yautzian hantu baliz bezala, eta hartaic emequi emequi bularra gohortu eta ezquerreco besuare escurano hantu, eta denac uder arrosa colore batzuz bete. Ene idurico operacione lequia gaizcondu.

Yuan ninduchun medicura, denbora berian ene doloriac yauzi baitzien, bana nic uste oro infeccionetic heldu zien, eta mediquiac bereala berriz operatzia, beste bularrain kentzia. Eta ereman nindichin prestatuic neure arropquin, bere ustex han gelditzeko. Bana icusi nindineco doctorrac, guizon charmanta, Hospitalian «que tenía una inflamación muy grande, nada de intervenciones; aún a lo mejor alguna radioterapia.»

Bi Radiografia atera ziazquiachuten eta tratamendu bat ezarri diachute, eta orai iduri dichu hobequi nizala. Operazionian lecutic hasi duchu supuratzen eta hobequi causitzen dichit neure buria; bana ohono nic uste luze izain den, bana beden ez dichit sofritzen. Ez dichit ohoitu nahi zer sofritu dutan. Apetitiare heldu duchu emequi emequi. Gure bi nechcatuec, gaichuec, izigarri duchu nola portatzen hari dien..., eta ni gaizua, zer iduritzen zauzie holaco palizac gure Yinco hunac zendaco? Duaique mebechi tualacoz.

Asqui aseatzzen hari baichitut mota huntaic, erran behar dauchut biziqui denbora lazua eta huna dula, bana casic egun guziz euria iten dichu hortzanz erauntsia. Arto aniz bazuchun ohono ereiteco; orai hari tuchu. Guc jorratzeko prest dichiu denbora seurtatzen badu. Belarrare prest baichie. Aizan tuchu echetat jipabide iten, eta lanac guselatu.

Echandirat in homen dichie charmanta lebengo beretic eta Bidonduan goiti Puticoineano, Barberainbordaco bortano charmenta, eta Pecochetaco eche guzitat. Mariaurreneate bortano. Orai gaiñeco carretetic Paisian behiti, bebereco carretera yuntatu bebaichi. Turburian hat Paiseano ina dichie. Andicoberric Paiseco eche pecaldiai hat in dichu otobidia gaineco echeano, eta echetic gohiti larre hartan alimaleco penze pusca in dichu.

Horiec guziac, ganetic ecarri dichie mecanica pala haundi bat, bana orai mecanican averia zeait bautela, guelditia duchu. Orai Paisetic

carretera sartzia beldur tuchu, aniz peña baita eta carreteran lanyer orai abiatia turistac azcar, hain seur Diputacioniac beharco dichi hartu, beste gaineaticuac auzolanian in baituzte.

Bueno M.D. gaizua, beharco dichit finitu hari bainiz puchcat eneatzan. Franchichac behar diachu cura in. Milaca gorainziac D.J.M-ri gure bien partez.

Chimon ohonore lotsatia duchu ene min hunec. Atzo erraiten ziachun zer ote zen hau; bana hunec emequi emequi izain baita. Icustecua zuchun ano colore batian zoin itsusia zen. Bana Franchecha-que erraiten diachu egunetic egunea arrosa coloretzen hari dela ohono; ene papua eta bularra gobor tuchu ohono.

Besarcatzan chitut biotzez gure partez. Maria Luisa y Simon.

Iturri ona dugu eskutitz hauena, hain gutxi ezagutua den *xukako* aditzaren erabilkera aztertzeko. Oraiko lana adibidetzat hartutako ezaugarri xumea besterik ez da. Gutun bilduma osoaren ikerlana izango litzateke gerorako helburua.

Hiru idazki hauetan agertzen diren *xukako* aditz formak sailkatuko ditut orain.

I. ADITZ LAGUNTZAILE IRAGANGAITZA

N O R

Nuchu:

Loitea yuan nahia nuchu
Donianeat ez nuchu ardura yuaiten
Bana espres egon nuchu
Hartaco hari nuchu, niaurec letrain sartzeco.

Niochu:

Ni berrize maltso niochu.

Chira:

Eta chu ere seur hemen bano tranquilo izain chira.

Chirela:

Pensatzen dichit ingoitic arrunt berantetsia chirela.

Duchu:

Campua azcarqui piztu duchu
Yaquiten ahal duchu horiengatic direla denac
Seur unsa baliatzen duchu
Biziqui content homen duchu
Azquenian corropiloa trencatu duchu.

Bauchu:

Bauchu anitz ilar.

Baduchu:

Ya eguerdi duchu
Hamarrac eta erdia baduchu.

Guituchu:

Pasatzen guituchu hura gabe
Ibili guituchu bi astez bilcuretan
Guere oro unsa guituchu Yinco hunari esquer
Hari guituchu beti lan bersuetan
Orai unsa guituchu denac.

Tuchu:

Bahatziac eder tuchu
Content tuchu arrazoinequin
Oro egon tuchu eri
Unsa tuchu
Seur kontent tuchu
Beldur tuchu
Leioac ardura idequiac tuchu.

Chu:

Bost haurren ama eta amachi chu.

Ninduchun:

Urthas ingurian izan ninduchun.
Yuan ninduchun medicura.

Zuchun:

Mediquiac ohian ezarri dielaic, haurra bezala nigarrez aizan homen
zuchun
Asqui penatia zuchun gu izan ginelaic.

Etchuchun:

Etchuchun yende anitz.

Guinchun:

Yuan den igandian Rafaelenian guinchun.

Zichun:

B.A. eta A.Z. hamazazpian zichun espos
Gure echian denac comitatiac zichun ni salu, ni gaichtua bainiz!

Zuquechun:

Aniz balio zina zuquechun.

Ziacochu:

Juanitori hil ziacochu echecoandere chaharra.

Ziechu:

Heldu ziechu C.

II. ADITZ LAGUNTZAILE IRAGANKORRA

Dichit:

Pensatzen dichit ingoitic arrunt berantetsia chirela chure letrain errepos-
tia

Yuan beharco dichit.

Behaichit:

Bueno M.D. behaichit finitu.

Behaichi:

Lehengo carretera yuntatu behaichi.

Dichi:

Iduri dichi gelditu dela (eritasuna)
Zerbait icasten dichi eta irahaztene ba
Nahio dichi sukaldia chahutu bano
Franchichac seguitzen dichi ba beti L-nian!

Baichi:

Iloba A-ak baichi muticoñoat.

Dichiu:

Icusten dichiu beti ta azcarro datzila
Guc hemen betico bizi bera dichiu
artoac..guc yorrazeco prest dichiu.

Baichiu:

Baichiu prediquia.

Ezdichiu:

Achuriac ohono ezdichiu quenduic biziqui.

Dichie:

Haurra biziqui moñoña dichie
M.P.Barcelona igorri dichie clinica zenbaiteta enfermera
Han homen dichie echia aniz urte huntan fornitzen dutena.

Baichie:

Baichie bizitzeko manera pollita
Bi hurrequi baichie lanare
belarrare prest baichie

Tichit:

Icusten tichit.

Baituchu:

Felicitacioniac emaiten baituchu.

Baitu (u):

Bana echian escuaraz iten baitu (guk).

Baitu:

Gaurre hala in baitu (berak).

Tichiu:

Orai biziqui denbora onac tichiu
Hemen izan tichiu ezteyac.

Tichi:

Puchcat behar bano gorahño hartzen tichi.

Tichie:

Saltzeco duzten guziac Miarritzeat maiten tichie
Yende gutiquin inen tichie orai lanak
Nic uste esperancha tichie nechcatuain aita amac.

Chitut:

Eta chu besarcutzen chitut biotzez.

Baichitut:

Asqui aseetzen (aseazten) hari baichitut.

Chitu (u):

Ferraneian bi egunez matalazen iten unsa aipatia chitu(u).

Guitichi:

Gure yaun Ertorrac despeitu guitichi.

Ziachu:

Iduritzen ziachu chuc galdein guzien errepostia eguin dauchutala.

Diaochut:

Nic seuric pasatzian beti soño bat iten diaochut.

Diechut:

Nic pensatia diechut (gizonei) San José inguruan yuaitia.

Dachu:

Erraiten dachu (zuk) zer dion Goyenechiac
Aniz plazer egin dachu berriac hain chehequi igortziaz.

Diachu:

Erran diachu gorainziac erraiteco haren partez Franchechac behar diachu
cura in.

Diachute:

Tratamendu bat ezar diachute.

Dazkochu:

Miliunca gorainziac hemain dazcochu.

Diacochute:

Anaieci erosi diacochute galtza pundu biltzeko mecanica.

Diauzquichute:

Bichcochac ecarri diauzquichute (Haiek guri)

Eman diauzquichute (apezek) liburiac zier bezala bana Baionan inac.

Niquechi:

10-eco nahi niquechi hor izan dain.

Guiniquichi:

Behar guiniquichi urte hunen undarreco pahatu.

Bachineza:

Icus bachineza gure M.beti ottoin ondotic hura nora era hau hara!

Nindichin:

Ereman nindichin prestatuic neure arropquin.

Nichin:

Nique pasatia nichin

Hotz haundietan senditu nichin.

Chinin:

Mehechi chinin leheno errepostia.

Arrangura duchu (bera) paqueta izan chinin. Galdetu bai chinin..

Chinila:

Chuque epistola luzia igortzen chinila, nic uste ez dutan laburroca.

Bachinila:

Bainaquin bachinila.

Zichin:

Escuz arrotu nahi zichin (matalaza).

Guinichin:

Igandian hemen guinichin C.

Egun goizian lehenbiziko meza escuaraz guinichin.

Guinchin:

Icusi guinchin unsa bazterrac.

Zichun:

Misioniac unsa pasatu zichun.

Zichien:

Echian zichien bazkaria.

Ziazquiachuten:

Bi radiografia atera ziazquiachuten (Niri).

Niacochun:

Nic beti erraiten niacochun.

III. ADITZ TRINKOA

Eredutzat hartutako hiru eskutitz hauetan, hain ezaugarri laburra izanik, badira zenbait aditz trinko edo sintetikoaren forma ere.

J A K I N

Badiaquichut, ez diaquichut:
ez diaquichut zerendaco.

Baziaquichut:
baziaquichut unsa ziztela.

Badaquichia:
badaquichia yendiac zer dion?

Diaquichu:
Ohono ez diaquichu.

Badaquichu:
Badaquichu, sos haundia eman behar delacoz.

J O A N

Baniachu:
Orai baniachu lo itea.

Ziachun:
Gaizo guizona aisa ziachun ba aspaldian guieleat.
«Bazuala etzuala, azquenian corropilua trencatu duchu».

E R R A N

Erracochu:
Erracochu D.J.M-ri errecibi guinila haren letra.

Dion:
Badaquichia yendiac zer dion?

Diochu:
Veterinarioac diochu «que es vasquilla» (ardien gaitza).

Ziochun:
Joaquinac ziochun.

E D U K I

Baduquechu:
Bana hura yuanique baduquechu beste norbait seguituco denic.

IV. BESTE BEREIZTASUN ZONBAIT

Izernorde eta laguntzaileak. Aditza *xuka* darabiltenek, izenorde eta pertsoneri dagozkien laguntzaileak ere gisa berean ahozkatzen dituzte: Eta *chu* ere seur hemen bano tranquilo izain *chira*. Beraz aniz plazer in *ziachun chure* letrac.

Aditza, izenordea eta laguntzailea sartuak dira amaierako agur honetan: Eta *chu* besarcutzen *chitut* biotzez guelditzen nizelari *chure* adisquide fidel neure bizi guzico.

Ch letraren ahoskatzeaz. Batzutan doinu leuna du *ch* letrak, eta beste batzutan gogorra, Luzaideko mintzaira arruntean: ikusi nichin (nixin); Mehechi chinin, mehixi xinin, e.a., lehenbiziko eran. Aldiz, gogorra da honako aipamen honetan: Yuan den igandian Rafaelenian guinchun (gintxun).

Bakarkako solasetan gehienetan *x* ahoskatzen dute; eta askoren solasa bada *tx*: «Kontent etorri *zuchun (zuxun)*», bat baldin bada. «Kontent etorri *zichun (zitxun)*», bat baino geihiago izanez. «B.A. eta A.Z. hamazazpian *zichun (zitxun)* espos.»

Bertze / beste. Luzaiden, *hortz, bertze, ortzirale, ortzantz* erabili ohi delarik, gutun hauen idazleak *beste* dakar gehienetan. Esan dezagun amaitzeko, Maria Luisa Auzqui 1971ean hila dela eta berrogeita lau eskutitz utzi zituela.

SUMMARY

The familiar treatment in the conjugation of the basque verb, in Luzaide as well as in the zone of Donibane Garazi, presents the form *-xuka* which is the most used in the common language. It isn't a substitutive of the *-noka* or *-iketa* used in areas more limited of the amity circles.

The *-xuka* treatment has a pejorative valuation between the people of Luzaide, like if it was a language with an inferior dignity characteristic of the gipsy people. Therefore they don't use it neither with the visitors nor with the people representing for them authority or any type of dignity.

The report we show is taken from a collection of letters coming from Luzaide and written by elderly people who usually use this modality, for what their writings represent a spontaneous testimony of an indubitable interest.

Three letters have been analyzed of a totality of 345 catalogued, until now. They have taken like point of reference to Mrs. M.ª Luisa Auzqui, dead in 1971. One of the authoress, Anastasia Barcelona aged 84, has written until now 129, which belong to this collection.

RESUMEN

El tratamiento familiar en la conjugación del verbo vasco, tanto en Valcarlos como en la zona de San Juan Pie de Puerto, presenta la forma *-xuka* que es la más utilizada en el lenguaje ordinario. No se trata de un sustitutivo del *-noka* o *iketa* usado en áreas más restringidas de los círculos de amistad.

El tratamiento *-xuka* tiene valoración peyorativa entre los valcarlinos, como si se tratara de un lenguaje de rango inferior propio de gitanos. Por esta razón, no utilizan

con los visitantes ni con personas que representan para ellos autoridad o cualquier tipo de dignidad.

El avance que exponemos está tomado de una colección de cartas procedentes de Valcarlos y redactadas por personas mayores que habitualmente utilizan esa modalidad, por lo que sus escritos representan un testimonio espontáneo de indudable interés.

Se han analizado tres cartas, de un total de 345 catalogadas hasta la fecha. Se ha tomado como punto de referencia a doña M.ª Luisa Auzqui, fallecida en 1971. Una de las autoras, Anastasia Barcelona, de 84 años, lleva escritas hasta la fecha 129, pertenecientes a esta colección.

RÉSUMÉ

Le traitement familier dans la conjugaison du verbe basque à Luzaide autant qu'à la zone de St. Jean de Pied de Port, présente la forme *-xuka* que c'est la plus utilisée dans la langue ordinaire. Ce n'est pas un substitutif du *-noka* ou *-iketa* usé dans des aires plus limitées des cercles d'amitié.

Le traitement *-xuka* a une valorisation péjorative entre les gens de Luzaide, comme si c'était une langue d'une catégorie inférieure propre des bohémiens. Par ainsi, ils n'usent pas cette langue avec les visiteurs ni avec les personnes qui représentent pour eux autorité ou quiconque type de dignité.

La communication que nous exposons est prise d'une collection de lettres provenant de Luzaide et rédigées par des personnes âgées que habituellement n'usent pas cette modalité, et c'est pour ça que leurs écrits représentent un témoignage spontané d'un intérêt indubitable.

Trois lettres ont été analysées, d'une totalité de 345 cataloguées, jusqu'aujourd'hui. On a pris comme point de référence à Madame M.ª Luisa Auzqui, morte à 1971. Une des auteurs, Anastasia Barcelona âgée de 84 ans, a écrit jusqu'aujourd'hui 129, lesquelles appartiennent à cette collection.